

MARGARIDA DE PRADES

II. LES NOCES. — No sabem d'on han tret alguns historiadors que quan Margarida es casà amb el rei Martí, estava en relacions, i a punt de casar-se, amb Joan Vilaragut. Creiem que això és una de les nombroses tafaneries que Antoni Tallander, el joglar anomenat mossèn Borra, contà a l'historiador Lorenzo Valla sobre la vida íntima de Margarida i del rei Martí¹. Cal consignar que aquestes notícies han tingut més èxit entre els historiadors que si ens haguessin estat transmeses per documents mereixedors de plena confiança. Mossèn Borra les explicà a Valla, a Nàpols, quan ambdós formaven part de la cort d'Alfons *el Magnànim*, i de l'erudit italià passaren a tots els historiadors i fins i tot se'n féu ressò el teatre, puix que un home tan poc suspecte d'anticatalanisme com N'Ubach i Vinyeta les consignà el 1870, en el seu drama *Margarida de Prades*. Aquestes xafarderies es refereixen a la virginitat de Margarida durant tot el seu matrimoni, a la sospita que el comte d'Urgell emmetzinà el rei, al fet que el rei Martí morí després d'haver menjat un ànec que les dones que el voltaven (la mare de Margarida i la comtessa vídua d'Urgell) havien engreixat i preparat amb el fi d'excitar-lo, a la circumstància que entre els objectes íntims del rei es trobaren pomades i líquids encaminats a la mateixa finalitat i l'existència dels quals els metges de la cambra reial ignoraven, així com també a determinats detalls referents a l'acostament del rei a la seva parella.

Qui era aquest mossèn Borra, les dites del qual han passat a la història? Antoni Tallander sembla que era oriünd de l'Alvèrnia i que visqué a Sicília, on el conegué el rei Martí *l'Humà*, el qual se l'emportà amb ell a la Península. Figurà, successivament, a les corts dels reis Martí, Ferran i Alfons, i, per recomanació del darrer, estigué un parell d'anys al servei de l'emperador Segimon, al costat del qual arribà a exercir el càrrec de mestre de cerimònies. Des de la cort de l'emperador escriví al *Magnànim* unes cartes en què li donava compte de les seves ocupacions i de les grans mostres de la confiança que Segimon li tenia, les quals cartes han estat publicades per M. i F. de Bofarull dins les «Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona». Quan Tallander donà les seves *notícies* a Lorenzo Valla era més que octogenari. Devia haver pogut aplegar diners, puix que, com veurem, Margarida li devia una quantitat i, d'altra banda, la família d'Antoni pagà la construcció de la volta del claustre de la Catedral de darrera la capella de santa Llúcia i per això el capítol li permeté

1. L'obra de Lorenzo Valla on són recollides les notícies fornides per mossèn Borra es titula *Historiarum Ferdinandi Regis Aragoniae libri tres*. Fou impresa per primera vegada a París, el 1521; el 1579 es reimprimí a Francfort, i el 1546, a Breslau, se'n féu una nova edició.

de tenir una sepultura allí prop, acompanyada d'una gran placa on figura la seva efígie amb un vestit adequat a la seva professió (la placa se suposa fosa a Nàpols, on el joglar morí).

Hom donava a mossèn Borra, a la cort, el títol pintoresc de "mestre dels albarders", el significat del qual avui es desconeix. Els diners que féu li permeteren d'ésser prestamista del rei Ferran d'Antequera en ocasió del setge de Balaguer. El préstec a Margarida de Prades el féu el 6 de juny de 1415, entre la data de l'entrevista que el rei i el papa Benet XIII tingueren a Blanes, segurament al palau pairal de la mare de Margarida, i l'anada de la vídua del rei Martí a Perpinyà, on s'havien de reunir l'emperador, el monarca català i Benet XIII per tal d'arbitrar l'acabament del cisma. Margarida s'installà règiament a Perpinyà i part dels diners que despengué devia ésser els que li prestà mossèn Borra, l'ex-bufó del seu marit. Un any després de la rendició de Balaguer, mossèn Borra continuava prestant diners al rei Ferran. El 15 de novembre del mateix any, un fill de mossèn Borra gaudia d'alguns beneficis eclesiàstics, entre ells un a la capella del palau menor, que servia de residència a Margarida i a Iòlanda, vídua de Joan I.

Les relacions entre Margarida i Tallander, amb posterioritat a la mort del rei Martí no es limitaren a l'aspecte que podríem dir-ne econòmic, puix que el febrer de 1420 el joglar acudí a la vídua d'aquell en demanda d'una recomanació per a un familiar seu que aspirava a un benefici eclesiàstic ².

Aquell any sembla que mossèn Borra no anava ja tant folgat de diners com en el bienni 1413-14, puix que el rei *Magnànim* l'hagué d'apremiar per tal que li lliurés mil florins que havia obtingut amb la venda, feta per encàrrec reial, d'uns vasos d'argent, i a les darreries del mateix any la reina Maria concedí a ell i a la seva muller una moratòria en el compliment de les seves obligacions pecuniàries.

Hom té notícies de mossèn Borra fins a l'any 1446. Sembla que el 1427 seguia la cort d'Alfons i que amb ell estigué a Nàpols des del 1432 fins al 1435, hi tornà el 1443 i fou durant aquesta estada que devia donar a Valla les dades sobre els darrers anys del rei Martí que aquell féu passar a la història ³, i tornà, per tercera vegada, a Nàpols el març de 1446 i aquesta fou la darrera, puix que hi morí el 16 de juliol d'aquell mateix any ⁴.

En relació amb el casament de Martí amb Margarida, cal recordar que aquell prometé a aquesta el dot i l'escreix, però que no varen arribar a ésser mai lliurats. Només, anys a venir, el rei Alfons féu a mans de Margarida una quantitat a compte del dot, que era de vint mil florins ⁵.

Les noces del rei Martí i Margarida de Prades se celebraren apressadament. Per aquell temps, el rei es trobava ja necessitat de diners. Hom recorregué en aquell cas al que era en general acostumat: a repartir entre

2. A. C. A., reg. 2.355, fol. 111 v.

3. VALLA, *Histor. Ferdinandí regis Aragoniae*, pàg. 174 de l'ed. de 1546.

4. MANUEL DE BOFARULL I DE SARTORIO i FRANCESC BOFARULL I SANS, "Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona", V (1896), 5.

5. CARRERAS I VALLS, "La Notaria", 1934, pàg. 138.

els vassalls una talla, que s'anomenava *maridatge*, en acorriment de les despeses de les noces; però no havent-hi temps d'esperar el resultat de la recapta, el rei manllevà al seu cambrer Francesc Martorell mil cinc-cents florins ⁶.

De la recapta d'aquest maridatge coneixem només els documents concernents al regne de València, que han estat publicats per Empar Cuevas i Graner en el seu opuscle *Aportación económica del reino de Valencia al matrimonio de Martín el Humano con Margarita de Prades* (València 1952) ⁷. Si es té en compte que fins ara no han estat trobats documents semblants a l'Arxiu Reial de Barcelona, que Girona i Llagostera escorcollà a fons per tal d'establir l'itinerari del rei Martí, i que el primer document en què es fa referència a la recapta en terres valencianes és subsegüent, en el registre que el conté, a un d'acreditatiu d'un préstec concedit al rei per un dels encarregats de la recaptació, hem de creure que la disposició concernent al maridatge sols es donà per al regne de València, amb els productes del qual el prestador es devia dar per a bastament garantit de la quantitat prestada.

De les despeses ocasionades pel casament tenim només notícia de la de 3.564 sous lliurats a Guillem Mulet per a comprar «nou catres (cadires de tisora) envellutats». ⁸

Les noces es feren el dia 17 de setembre de l'any 1409. Sobre el detall d'aquelles, deixem parlar els documents. El *Manual de Novells Ardits* o dietari del Consell de Cent anota: «Aquest dia fou novi lo senyor rey En Martí ab la senyora reyna dona Margarida, filla de Pedro de Prades, quondam. E fo novi a la sua casa de Bellesguart.» En el registre 3.384 de l'arxiu del mestre racional trobem consignat: «Aquest dia lo papa, ⁹ a deu hores del dia, féu les esposalles e affermalles del senyor Rey ab Dona Margarita, filla del egregi baró don Pedro de Prades, quondam ... a dit senyor rey e ... oyren missa ... cens ff en la capella ... on e sent Nen... ¹⁰ que hi és addició. Aprés los dits ... ora anaren a taula ... qui'ls endrés en tot bé, on, fetes les esposalles dels dits senyor e senyora, e, aprés oyda la missa e acabat l'offici, nostre senyor lo Papa partí a dinar a la Torra d'En R. Desplà.» I, al mateix registre, es consigna també: «23 del dit mes, Martí i Margarita a Bellesguart. Aquest dia la dita Senyora axí a missa e dix-le micer Bonifaci Fferrer, don de la Cartoixa e sermonà mestre Vicens Ferrer, ¹¹ e la Senyora féu solemne convit».

El que s'esdevingué en aquestes dues dates ha estat unificat atribuïnt-ho a la primera, pels historiadors, els quals diuen que el Papa beneí el matrimoni i fra Vicenç Ferrer digué la missa. Ni Lorenzo Valla ni Zurita no donen cap detall del casament. Monfar, en la seva *Historia de los condes*

6. A. C. A., reg. 2.251, fol. 124.

7. Hom ha trobat aquests documents a l'Arxiu del Regne, en els comptes del mestre racional, vol. 9.813, fols. 3-4.

8. Arxiu del Regne de València, secció del mestre racional, vol. 9.813, fol. 1.

9. Benet XIII, que havia arribat a Barcelona el dia 8 del mes anterior.

10. De la nota del mestre racional sembla deduir-se que el patró de la capella de Bellesguard era sant Nen, nom amb què és conegut, en moltes poblacions de Catalunya, sant Senèn company de sant Abdó.

11. Sant Vicenç Ferrer estigué a Barcelona des d'una data compresa entre els dies 14 de de juny i 9 de juliol fins al 8 d'octubre del mateix any.

de Urgel és el primer a ajuntar els dos fets en un de sol i, ultra això, escriu: «Halláronse presentes cinco cardenales, muchos prelados, el conde de Urgel, la reina doña Violante, mujer del rey don Juan, el vizconde de Castellbó, hijo del conde de Foix, y muchos caballeros y personas de lustre». ¹² No entenem on es podia ficar una tan llüida companyia, donades les escasses dimensions de la capella de Bellesguard, de la qual ens ocuparem més endavant.

FÈLIX DURAN I CAÑAMERAS

Biblioteca Universitària, Barcelona.

12. "Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón", X, 329.